LEKGOTLA LA MAEMO A TSHUPATLOTLO

MAEMO A GRAP A

TSA TEMO

(GRAP 27)

E phatlaladitswe ke
Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo
Hlakubele 2012

Kananelo

Maemo a GRAP (Standard of GRAP) a Tsa Temo (Agriculture) a qotsitswe haholoholo ho a lekanang a Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSAS (International Public Sector Accounting Standard, diIPSAS) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle, IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Board, IPSASB) la Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (International Federation of Accountants). Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente (IFAC) e thehilwe ka 1977 mme maikemisetso a yona e ne e le ho ntshetsa pele le ho ntlafatsa porofeshene ka maemo a nang le kutlwano. IPSASB e nehelane ka setheo se akaretsang sa diIPSAS, se tla sebediswa ho hlahisa Maemo a GRAP kamoso. Dikarolo tsa IPSAS di hlahisitswe botjha ho Maemo ana a GRAP ka tumello ya IPSASB.

Sengolwa se dumelletsweng sa diIPSAS ke se phatlaladitsweng ke IFAC ka leleme la Senyesemane. DiIPSAS di fuperwe ho Bukana ya Thuso ya IFAC ya Diphatlalatso tsa Matjhaba tsa Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle (International Public Sector Accounting Pronouncements) mme di fumaneha ho tswa ho:

Kopano ya Matjhaba ya Baakhaontente

545 Fifth Avenue, 14th Floor

New York, New York 10017 USA

Inthanete: http://www.ifac.org

Ditokelo tsa ho kopitsa ho diIPSAS, ditokomane tse kopang maikutlo le diphatlalatso tse ding tsa IPSASB ke tsa IFAC mme dipehelo le maemo a hoketsweng a lokela ho latelwa.

Ditokelo tsa ho kopitsa © 2016 ka Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Accounting Standards Board)

Ditokelo tsohle di babaletswe. Ha ho karolo le ha e ka ba efe ya phatlalatso ena e ka hlahiswang botjha, ya bolokwa moo e ka fumanwang hape, kapa ya fetisetswa pele ka tsela efe kapa efe kapa ka mokgwa le ha e ka ba ofe, wa eleketeroniki, wa metjhini, wa kopitso ya foto, wa kgatiso, kapa o mong, ka ntle le ho fumana pele tumello ya Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo. Mongolo o dumelletsweng o phatlaladitswe ka leleme la Senyesemane.

Tumello ya ho hlahisa hape dikarolo tse mmalwa tse tswang phatlalatsong ena ha e atise ho hanelwa.

Dikahare

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (Standard of Generally Recognised Accounting Practice)

Tsa Temo

	Ditemana
Selelekela	
Morero	.01
Kakaretso	.02 - .06
Ditlhaloso	.07 - .10
Kananelo le tekanyo	.11 - .35
Menyetla le ditahlehelo	.28 - .31
Ho se kgone ho lekanya boleng bo kgotsofatsang	.32 - .35
Tsebahatso	.36 - .52
Kakaretso	.36 - .49
Ditsebahatso tse eketsehileng tsa matlotlo a phelang moo boleng bo kgotsofatsang bo sa kgoneng ho lekanngwa ka tshepo	.50 - .52
Diphumantsho tsa nakwana	.53 - .55
Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP	.53
Ditokiso tsa Maemo a GRAP	.54 - .55
Letsatsi la ho qala	.56 - .57
Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP	.56
Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP	.57
Kgulo ya Maemo a GRAP a Tsa Temo	.58
Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle ka Tsa Temo (Tshitwe 2009)	

TSA TEMO

Maemo (Standard) ana a phatlaladitswe la pele ke Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla) ka Motsheanong 2006. Ho tloha nakong eo, a lokisitswe ka mokgwa o latelang ka:

- Ditokiso tse latetseng ha Maemo a GRAP a latelang a kena tshebetsong:
  - GRAP 21 *Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete* (*Impairment of Non-cash-generating Assets)*
  - GRAP 23 *Lekeno le tswang ho Diphapanyetsano ntle le ho Boelwa ho Totobetseng (Lekgetho le Diphetiso)* (*Revenue from Non-Exchange Transactions (Taxes and Transfers))*
  - GRAP 26 *Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete* (*Impairment of Cash-generating Assets)*
- Dintlafatso (Improvements) tsa Maemo a GRAP, tse phatlaladitsweng ke Lekgotla ka Hlakubele 2012.
- Ditokiso tse latetseng kamora dintlafatso tsa GRAP 100 Dikgwebo tse Rekisitsweng (Discontinued Operations) ka 2013.
- Ka ditokiso tse latetseng ha Maemo ana a GRAP a latelang a kena tshebetsong:
  - GRAP 105 *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang* (*Transfers of Functions Between Entities Under Common Control)*
  - GRAP 106 *Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Seng Tlasa Bolaodi bo Tshwanang* (*Transfers of Functions Between Entities Not Under Common Control)*
  - GRAP 107 *Dikgwebonyalano (Mergers)*

Khopi e tshwauweng ya dintlafatso tse latetseng tsa GRAP 105, 106 le 107 e a fumaneha webesaeteng.

Selelekela

Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso

Lekgotla la Maemo a Tshupatlotlo (Lekgotla), ho latela Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999, jwalo ka ha o lokisitswe (PFMA) (Public Finance Management Act, Act No. 1 of 1999, as amended (PFMA)) e tshwanetse ho hlahisa tshebetso ya tshupatlotlo e ananetsweng ka kakaretso e tsejwang ka hore ke Maemo a Tshebetso ya Tshupatlotlo e Ananetsweng ka Kakaretso (GRAP)

Lekgotla le tlameha ho hlahisa GRAP bakeng sa:

(a) mafapha (ho kenyelletswa dikarolo tsa naha le porofentshe le mmuso);

(b) ditheo tsa setjhaba;

(c) ditheo tse hwebang (jwalo ka ha ho hlaloswa ho PFMA);

(d) diinstitjushene tsa molaotheo

(e) bomasepala le makgotla, dikhomishene, dikhamphani, dikoporasi, matlole kapa ditheo tse ding tseo e leng tsa bomasepala le ho laolwa ke bona; le

(f) Palamente le diketsamelao tsa diporofentshe.

Tse ka hodimo mmoho di bitswa "ditheo" ho Maemo a GRAP.

Lekgotla le dumelletse phethahatso ya Maemo a Matjhaba a Tlaleho ya Tjhelete (di-IFRS) (International Financial Reporting Standards) a phatlaladitsweng ke Lekgotla la Matjhaba la Maemo a Tshupatlotlo (International Accounting Standards Board) bakeng sa:

(a) ditheo tsa bohle tse fihlellang ditekanyetso tse boletsweng ho Taelo ya 12 ka Kgetho ya Ditheo tsa Bohle ya Moralo o Tshwanetseng wa Tlaleho (Appropriate Reporting Framework); le

(b) ditheo tse leng tsa dife kapa dife tsa ditheo tsena mme di laolwa ke tsona.

Dipehelo tsa tjhelete di lokela ho hlaloswa ka hore di latela Maemo a GRAP feela ha di latela le ditaelo tsohle tsa Maemo a GRAP le ha e ka ba afe a tshwanelehileng le tlhakisetso like ha e ka ba efe ya Maemo a GRAP.

Bofokodi le ha e ka ba bofe ba ho tshwaneleha ha Maemo a boletsweng bo a totobatswa Maemong ao.

Maemo a GRAP a Tsa Temo a bontshitswe ho ditemana tsa .01 ho isa ho .58. Ditemana tsohle tse Maemong ana di na le matla a lekanang. Ho tse etetseng pele dihlomathisong ho qoqwa ka maemo le matla a sehlomathiso ka seng. Maemo ana a lokela ho utlwisiswa ka moelelo wa morero wa ona, motheo wa ona bakeng sa sephetho haeba ho tshwaneleha, Tse tlang ka pele ho Maemo a GRAP le Moralo wa Tlhophiso le Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements).

Maemo a GRAP le ona a lokela ho balwa hammoho le ditaelo le ha e ka ba dife tse neuweng ke Lekgotla di laela diphumantsho tsa nakwana, ekasitana le melawana efe kapa efe e neuweng ke Letona la tsa Tjhelete mabapi le matsatsi a nnete a Maemo a GRAP, a phatlaladitsweng Koranteng ya Mmuso (Government Gazette).

Ho ka buuwa mona ka Maemo a GRAP a so kang a newa nakong ya ho phatlalatswa ha Maemo ana. Sena se etswa ho thibela ho tshwanela ho fetola Maemo a seng a neuwe ha Maemo a mang a phatlalatswa hamorao. Temana ya .11 ya Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors) e nehelana ka motheo wa ho kgetha le ho phethahatsa leano la tshupatlotlo ha ho se na tataiso e totobetseng.

Morero

.01 Morero wa Maemo ana ke ho laela tshwaro le ditsebahatso tsa tshupatlotlo bakeng sa mosebetsi wa tsa temo.

Kakaretso

.02 Setheo se hlophisang le ho tlaleha dipehelo tsa tjhelete tlasa mokgwa wa pokello wa tshupatlotlo se tla sebedisa Maemo ana ho arabella bakeng sa tse latelang ha di amana le mosebetsi wa tsa temo:

(a) matlotlo a phelang; le

(b) sehlahiswa sa tsa temo moo se kotutsweng

.03 Maemo ana ha a a tshwaneleha ho:

(a) lefatshe le amanang le mosebetsi wa tsa temo (bona Maemo a GRAP a Thepa, Polante le Sesebediswa (Property, Plant and Equipment) le Thepa ya Matsete (Investment Property));

(b) matlotlo a sa ameheng a amanang le mosebetsi wa tsa temo (bona Maemo a GRAP a Matlotlo a sa Ameheng (Intangible Assets));

(c) matlotlo a phelang a tshwaretsweng ho nehelana kapa ho phaella thepa le/kapa ditshebeletso; le

(d) kananelo e qalang le tekanyo e qalang ya mosebetsi wa tsa temo o hapilweng ha ho fetiswa mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang (bona Maemo a GRAP a Phetiso ya Mesebetsi Pakeng tsa Ditheo tse Tlasa Bolaodi bo Tshwanang (Transfer of Functions Between Entities Under Common Control) kapa kgwebonyalano (bona Maemo a GRAP a Dikgwebonyalano).

.04 Matlotlo a phelang a sebediswa mesebetsing e mengata e etswang ke ditheo tsa lekala la bohle. Ha matlotlo a phelang a sebedisetswa diphuputso, thuto, tsamaiso, boithabiso, boithapollo, taolo ya ho kena le ho tswa kapa mesebetsi le ha e ka ba efe e meng eo e seng ya tsa temo jwalo ka ha e hlaloswa temaneng ya .07 ya Maemo ana, matlotlo ao a phelang ha a arabellwe ho latela Maemo ana. Moo matlotlo ao a phelang a kgemang le tlhaloso ya letlotlo, Maemo a mang a GRAP a lokela ho sebediswa ho fumana karabello e tshwanelehileng (mohl. Maemo a GRAP a Direkiswang (Inventories) le Thepa, Polante le Sesebediswa.

.05 Maemo ana a sebediswa ho dihlahiswa tsa temo, e leng sehlahiswa se kotutsweng sa matlotlo a phelang a setheo, empa e le feela moo a kotutsweng teng. Kamora moo, Maemo a GRAP a Direkiswang kapa Maemo a mang a GRAP a tshwanelehileng a a sebediswa. Kahoo, Maemo ana ha a sebetse ka tshebetso ya

dihlahiswa tsa temo kamora kotulo; mohlala, ha mohlahisi wa beine ya hlahisitseng morara a sebetsa ka morara ho etsa beine. Le hoja tshebetso e jwalo e ka ba ketso e utlwahalang e latelang mosebetsi wa tsa temo, le diketsahalo tse etsahalang di ka tshwana le diphetoho tsa matlotlo a phelang, tshebetso e jwalo ha e kenyelletswe tlhalosong ya mosebetsi wa tsa temo ho Maemong ana.

.06 Theibole e ka tlase e nehelana ka mehlala ya matlotlo a phelang, dihlahiswa tsa temo, dihlahiswa tseo e leng sephetho sa tshebetso kamora kotulo:

Matlotlo a phelang	**Dihlahiswa tsa temo**	**Dihlahiswa tseo e leng sephetho sa tshebetso kamora kotulo**
Dinku	Boya	Mehala, khapete
Difate tse morung	Difate tse renngweng	Dipalo, Patsi
Dijalo	Khotono	Hareng, diaparo
	Kheine e kotutsweng	Tswekere
Dikgomo tsa lebese	Lebese	Tjhisi
Dikolobe	Setopo	Disositjhi, heme e sebeditsweng
Difatjana	Lehlaku	Teye, kwae e sebeditsweng
Difate tsa morara	Morara	Beine
Difate tsa ditholwana	Ditholwana tse kguweng	Ditholwana tse sebeditsweng

Ditlhaloso

.07 Mareo a latelang a sebediswa Maemong ana ka meelelo e neuweng:

<u>Mosebetsi wa tsa temo</u> ke tsamaiso e etswang ke setheo ya ntlafatso ya matlotlo a phelang le kotulo ya matlotlo a phelang bakeng sa:

(i) thekiso,

(ii) phatlalatso ya mahala kapa ka theko e tlase; kapa

(iii) phetolo ho isa ho dihlahiswa tsa temo kapa matlotlo a mang a phelang bakeng sa ho rekiswa kapa ho phatlalatswa mahala kapa ka theko e tlase.

Tlhahiso ya temo ke dihlahiswa tse kotutsweng tsa matlotlo a phelang a setheo.

Letlotlo le phelang ke phoofolo e phelang kapa sejalo.

Phetolo ya matlotlo a phelang e kenya ditshebetso tsa kgolo, ho senyeha, tlhahiso, le ho tswala ho bakang diphetoho tsa boleng kapa tsa bongata tsa letlotlo le phelang.

Ditheko tsa ho rekisa ke ditheko tse dulang di eketseha tse nkwang e le tsa ho rekiswa ha letlotlo, ho sa kenyelletswe ditjeho tsa thuso ya tjhelete le lekgetho la lekeno. Ho rekiswa ho ka etsahala ka thekiso kapa ka ho newa ntle le tefo kapa ka tefo e nyenyane.

Sehlopha sa matlotlo a phelang ke kopanyo ya diphoofolo kapa dijalo tse phelang tse tshwanang.

Kotulo ke ho tlosa tlhahiso ho letlotlo le phelang kapa ho kgaotsa ditshebetso tsa bophelo tsa letlotlo le phelang.

Mareo a hlalositsweng Maemong a mang a GRAP a sebediswa Maemong ana ka meelelo e tshwanang le e neuweng Maemong a mang a GRAP:

.08 Mosebetsi wa tsa temo o kenya sehlopha sa mesebetsi e fapaneng; mohlala, ho hodisa makgulo a diphoofolo, meru, dimela tsa selemo le selemo kapa tsa selemo sohle, ho jala difate tsa ditholwana le meru, dimela tsa dipalesa, dihlahiswa tsa metsing (ho kenyelletswa le temo ka dihlapi). Matshwao a itseng a tlwaelehileng a leng teng motswakong ona:

(a) *Bokgoni ba ho fetoha. Diphoofolo le dijalo tse phelang di kgona ho fetolwa.*

(b) *Tsamaiso ya diphetoho. Botsamaisi bo thusa diphetoho tsa thepa e phelang ka ho ntlafatsa, kapa bonyane ho tsitsisa, maemo a hlokehang hore tshebetso e etsahale (mohlala, boemo ba phepo, mongobo, themperetjhara, ho nona, le lesedi). Tsamaiso e jwalo e fapanya mosebetsi wa tsa temo le mesebetsi e meng. Mohlala, ho kotula ho tswa ho mehlodi e sa tsamaisweng (e kang ho tshwasa dihlapi lewatleng le ho rema meru) ha se mosebetsi wa matlotlo a phelang.*

(c) *Ho lekanya diphetoho. Phetoho ya boleng (mohlala, boleng ba tlhaho, ho teteana, ho butswa, kobo ya mafura, dikahare tsa poroteine e ka hare, matla a faeba) kapa bongata (mohlala, ho tswala, boima, khubikimitara, bolelele ba faeba kapa dayemeta, le palo ya mahlokwana) e tliswang ke phetoho ya thepa*

e phelang kapa kotulo e lekanngwang le ho diswa e le mesebetsi ya tlwaelo ya botsamaisi.

.09 Sepheto sa tshebetso ka letlotlo le phelang ke sa mefuta e latelang:

(a) diphetoho tsa letlotlo ka (i) kgolo (ho hola ha bongata kapa ntlafatso ya boleng ba phoofolo kapa sejalo), (ii) ho senyeha (ho fokotseha ha bongata kapa ha boleng ba phoofolo kapa sejalo), kapa (iii) ho tswala (ho etswa ha phoofolo kapa sejalo se seng se phelang), kapa

(b) tlhahiso ya tsa dihlahiswa tsa temo tse kang leitekese, lehlaku la teye, ulu, le lebese.

.10 Letshwao la bohlokwa le fapanyang mesebetsi ya tsa temo le mesebetsi e meng e amanang le yona ke tsamaiso ya setheo ya tshebetso ya letlotlo le phelang. Mohlodi o ka tsamaiswa ke mmuso ka tshebediso ya mekgwa e kang dilaesentshe le dikhouta empa ha e kgone ka boyona ho ba le sephetho sa hore mosebetsi o hlophiswe ka hore ke mosebetsi wa tsa temo tlasa Maemo ana.

Kananelo le tekanyo

.11 Setheo se tla ananela letlotlo le phelang kapa sehlahiswa sa temo ha feela:

(a) setheo se laola letlotlo ka lebaka la diketsahalo tsa nako e fetileng;

(b) ho ka etsahala hore ebe menyetla ya moruo ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng e tsamaisanang le letlotlo lena e tla ya ho setheo; mme

(c) boleng bo kgotsofatsang kapa theko ya letlotlo e ka lekanngwa ka tshepo.

.12 Boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo bo theilwe ho tulo ya lona ya jwale ekasitana le maemo a lona. Ka lebaka leo, mohlala, boleng bo kgotsofatsang ba dikgomo polasing ke theko ya dikgomo marakeng o tshwanetseng tlosa dipalangwang le ditjeho tse ding tse hlokehang ho isa dikgomo marakeng kapa tulong eo ho yona di tla tsamaiswang mahala kapa ka tefiso e tlase haholo.

.13 Mosebetsing wa tsa temo, taolo e ka bonahala, mohlala, ka ho ba mong'a dikgomo molaong ekasitana le letshwao la kgwebo kapa ka ho le leng ho tshwaya dikgomo ha di hapuwa, di tswalwa kapa di kgweswa. Menyetla ya kamoso kapa menyetla e lebelletsweng ka tlwaelo di hlahlojwa ka ho lekanya matshwao a bonahalang a ka sehloohong.

.14 Letlotlo le phelang le tla lekanngwa ka kananelo ya qalong le ka letsatsi le leng le le leng la tlaleho ka boleng ba lona bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa ho rekisa, ntle le maemong a hlalositsweng temaneng ya .32 moo boleng bo kgotsofatsang bo sa kgoneng ho lekanngwa ka tshepo.

.15 Moo setheo se hapang letlotlo le phelang ka phapanyetsano e se nang ho boelwa ho totobetseng, letlotlo le phelang le lekanngwa ka ho bonwa ha qalong le ka letsatsi le leng le le leng la tlaleho ho latela temana ya .14.

.16 Dihlahiswa tsa matlotlo a phelang tse kotutsweng ho matlotlo a phelang a setheo di tla lekanngwa ka boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa ho rekisa tulong ya ho kotula. Tekanyo eo ke theko ka letsatsi la ho sebedisa Maemo a GRAP a Direkiswang kapa Maemo a mang a GRAP a tshwanelehileng.

.17 Ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le phelang kapa dihlahiswa tsa matlotlo a phelang ho ka thuswa ke ho etsa dihlopha tsa matlotlo a phelang kapa dihlahiswa tsa matlotlo a phelang ho latela matshwao a ka sehloohong; mohlala, ka dilemo kapa boleng. Setheo se kgetha matshwao a kgemang le matshwao a sebedisitsweng marakeng e le motheo wa ho beha ditheko.

.18 Ditheo di atisa ho kenela dikonteraka ho rekisa matlotlo a phelang kapa dihlahiswa tsa matlotlo a phelang nakong e tlang. Ditheko tsa tumellano ho ka etsahala e se tse tshwanelehileng ha ho fumanwa boleng bo kgotsofatsang, hobane boleng bo kgotsofatsang bo bontsha maraka wa jwale oo moreki le morekisi ba ikemiseditseng ho ba le selekane phapanyetsanong ho ona. Ka lebaka leo, boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le phelang kapa sehlahiswa sa letlotlo le phelang ha se fetolwe ka lebaka la hobane ho na le konteraka. Maemong a mang, konteraka ya thekiso ya letlotlo le phelang kapa sehlahiswa sa letlotlo le phelang e ka ba e boima, jwalo ka ha ho hlalositswe ho Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang (Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets). Maemo a GRAP a Diphumantsho, Mekitlane e sa Tiiswang le Matlotlo a sa Tiiswang a sebedisetswa dikonteraka tse boima.

.19 Haeba maraka o phelang o teng bakeng sa letlotlo le phelang kapa sehlahiswa sa temo, tulong le maemong ao se leng ho ona hona jwale, theko e boletsweng marakeng oo ke motheo o tshwanelehileng wa ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo leo. Haeba letlotlo le fihlella dimaraka tse phelang tse fapaneng, setheo se sebedisa maraka o tshwanelehileng ka ho fetisisa. Mohlala, haeba setheo se fihlella dimaraka tse pedi tse phelang, o tla sebedisa ditheko tsa jwale tsa marakeng oo ho tshepuwang hore o tla sebediswa.

.20 Haeba maraka o phelang o le siyo, setheo se sebedisa se le seng kapa ho feta ho tsena tse latelang, haeba di fumaneha, ho fumana boleng bo kgotsofatsang:

(a) theko ya moraorao ya diphapanyetsano tsa marakeng, ha feela ho so be le phetoho e kgolo ya maemo a moruo pakeng tsa letsatsi la phapanyetsano le letsatsi la tlaleho;

(b) ditheko tsa maraka bakeng sa matlotlo a tshwanang a nang le dintlafatso ho bontsha diphapang; le

(c) setheo se ka beha mokolokotwane o kang boleng ba tshimo ya ditholwana ho

lekanngwa ka terei e rometsweng ntle, sehlotshwana, kapa heketare, le boleng ba dikgomo bo bontshwa ka dikilokgeramo tsa nama.

.21 Maemong a mang, mehlodi ya lesedi e lenaneng le temaneng ya .20 e ka supa diphetho tse fapaneng ka hore ke boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le phelang kapa sehlahiswa sa temo. Setheo se ka nahana ka mabaka a diphapang tseo, hore se tle se fihlelle tekanyo e tshepehang ka ho fetisisa ya boleng bo kgotsofatsang letotong le batlang le le lenyane la ditekanyo tse kgotsofatsang.

.22 Maemong a itseng, ditheko kapa boleng bo laelwang ke maraka ho ka etsahala bo sa fumanehe bakeng sa letlotlo le phelang maemong a lona. Maemong ana, setheo se sebedisa boleng bo kgotsofatsang ba phallo ya tjhelete e lebelletsweng ho letlotlo le theoletsweng ka sekgahla sa jwale se laetsweng ke maraka ha ho fumanwa boleng bo kgotsofatsang.

.23 Morero wa ho sebetsa boleng ba jwale ba phallo ya tjhelete ya nete e lebelletsweng ke ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le phelang ka tulo le maemo a lona a jwale. Setheo se ela sena hloko ha se fumana sekgahla se tshwanelehileng sa theolelo se tla sebediswa le ho lekanya phallo ya tjhelete ya nete e lebelletsweng. Ha setheo se fumana boleng ba jwale ba phallo ya tjhelete ya nete e lebelletsweng, se kenyelletsa phallo ya tjhelete ya nete eo bankaseabo marakeng ba tla lebellang hore setheo se e hlahise marakeng wa sona o tshwanelehileng ka ho fetisisa.

.24 Setheo ha se kenyelletse phallo ya tjhelete le ha e ka ba efe bakeng sa thuso ya tjhelete ya matlotlo, lekgetho (moo le loketseng), kapa ho theha botjha matlotlo a phelang kamora kotulo (mohlala, theko ya ho jala difate botjha morung kamora kotulo).

.25 Ha ba dumela theko ya phapanyetsano ba le ditho tse ikemetseng, bareki le barekisi ba ikemiseditseng ba nahana ka hore ho ka ba le diphetophetoho tsa phallo ya tjhelete. Ho totobetse kahoo hore boleng bo kgotsofatsang bo bontsha kgonahalo ya diphetophetoho tseo. Ka lebaka leo, setheo se kenyelletsa ditebello tsa kgonahalo ya diphetophetoho phallong ya sona ya tjhelete ho phallo ya tjhelete e lebelletsweng, kapa ho sekgahla sa theolelo, kapa ho motswako o ka bang teng wa bobedi bona. Ha se fumana sekgahla sa theolelo, setheo se sebedisa mehopolo e kgemang le e sebedisitsweng ho lekanya phallo ya tjhelete e lebelletsweng, ho thibela sephetho sa hore e meng ya mehopolo e sebediswe makgetlo a fetang nngwe kapa e hlokomolohwe.

.26 Ka nako tse ding theko e ka atamela boleng bo kgotsofatsang, haholoholo ha:

(a) ho bile le feela tshebetso e nyane ka letlotlo le phelang ho tloha qalong ha ho ba le theko (mohlala, ha ho jalwa dimelana tsa difate tsa ditholwana nako e nyane pele ho letsatsi la tlaleho); kapa

(b) sekgahla sa tshebetso ka letlotlo le phelang ho theko ha se a lebellwa ho ba

se seholo (mohlala, bakeng sa kgolo ya qalong ya moru wa saekele ya dilemo tse 30 tsa tlhahiso ya phaene.

.27 Matlotlo a phelang a atisa ho hokahanngwa le naha (mohlala, difate morung o jetsweng). Ho ka etsahala e be ha ho na maraka o mong bakeng sa matlotlo a phelang a hokahantsweng le naha empa maraka o phelang o ka ba teng bakeng sa motswako wa matlotlo, ke hore, bakeng sa matlotlo a phelang, naha e sa sejetswang, le dintlafatso tsa naha, di tsamaiswa mmoho. Setheo se ka sebedisa lesedi mabapi le matlotlo a kopaneng ho fumana boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo a phelang. Mohlala, boleng bo kgotsofatsang ba naha e sa sejetswang le dintlafatso tsa naha di ka tloswa ho boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo a kopaneng ho fihlella boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo a phelang.

Menyetla le ditahlehelo

.28 Monyetla kapa tahlehelo e hlahang kananelong ya qalong ya letlotlo le phelang ka boleng bo kgotsofatsang – tlosa ditjeho tsa thekiso – le e hlahang phetohong ya boleng bo kgotsofatsang – tlosa ditjeho tsa thekiso ya letlotlo le phelang – e tla kenyelletswa keketsehong kapa kgaellong bakeng sa nako eo e hlahang ho yona.

.29 Tahlehelo e ka hlaha kananelong ya qalong ya letlotlo le phelang, hobane ditjeho tsa thekiso di a tloswa ha ho fumanwa boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso tsa letlotlo le phelang. Monyetla o ka hlaha kananelong ya qalong ya letlotlo le phelang, jwalo ka ha namane e tswalwa.

.30 Monyetla kapa tahlehelo e hlahang kananelong ya qalong ya sehlahiswa sa temo ka boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso e tla kenyelletswa keketsehong kapa kgaellong bakeng sa nako eo e hlahang ho yona.

.31 Monyetla kapa tahlehelo e ka hlaha kananelong ya qalong ya sehlahiswa sa temo ka lebaka la kotulo.

Ho se kgone ho lekanya boleng bo kgotsofatsang

.32 Ho na le mohopolo wa hore boleng bo kgotsofatsang bo ka lekanngwa ka tshepo bakeng sa letlotlo le phelang. Le ha ho le jwalo, mohopolo oo o ka qhelelwa thoko feela ka kananelo ya qalong bakeng sa letlotlo le phelang leo bakeng sa lona ditheko kapa boleng bo laolwang ke maraka ha bo fumanehe mme ditekanyo tse ding tsa boleng bo kgotsofatsang di fumanwa di sa tshepehe ho hang. Maemong a jwalo letlotlo le phelang le tla lekanngwa ka theko tlosa phokotso le ha e ka ba efe ya boleng e bokellaneng le ditahlehelo le ha e ka ba dife tsa bofokodi tse bokellaneng. Hang ha boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le jwalo le phelang bo kgona ho lekanngwa ka tshepo, setheo se tla bo lekanya ka boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso.

.33 Mehopolo e temaneng ya .32 e ka qhelelwa thoko feela ka kananelo e qalang. Setheo seo nakong e fetileng se ileng sa lekanya letlotlo le phelang ka boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso se tswela pele ka ho lekanya letlotlo le phelang ka boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso ho fihlela le rekiswa.

.34 Maemong ana ohle, setheo se lekanya sehlahiswa sa temo tulong ya kotulo ka boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso. Maemo ana a bontsha tjhebo ya hore boleng bo kgotsofatsang ba sehlahiswa sa temo tulong ya kotulo neng kapa neng bo ka lekanngwa ka tshepo.

.35 Ha setheo se fumana theko, phokotso ya boleng e bokellaneng le ditahlehelo tsa bofokodi tse bokellaneng, setheo se nahana ka Maemo a GRAP a Direkiswang, Thepa, Polante le Sesebediswa, Bofokodi ba Matlotlo a Hlahisang Tjhelete le Bofokodi ba Matlotlo ao e seng a Hlahisang Tjhelete.

Tsebahatso

Kekaretso

.36 Setheo se tla tsebahatsa monyetla kapa tahlehelo ka kakaretso e hlahileng nakong ya jwale kananelong e qalang ya matlotlo a phelang le dihlahiswa tsa temo le ho phetoho ya boleng bo kgotsofatsang ba ditjeho tsa ho rekisa matlotlo a phelang.

.37 Setheo se tla nehelana ka tlhaloso ya matlotlo a phelang a bontshang phapang pakeng tsa matlotlo a phelang a sa kgutleleng polokelong le a bolokwang ke mong'a ona le pakeng tsa matlotlo a phelang a boloketsweng ho rekiswa le ao a boloketsweng ho phatlalatswa mahala kapa ka tefiso e tlase.

.38 Matlotlo a phelang a sa kgoneng ho kgutlela polokelong ke a tshwaretsweng kotulo jwalo ka dihlahiswa tsa temo kapa thekiso kapa ho phatlalatswa ka phapanyetsano e se nang poello e totobetseng jwalo ka matlotlo a phelang. Mehlala ya matlotlo a phelang a sa kgutleleng polokelong ke diphoofolo kapa dijalo tse sebediswang hang feela, jwalo ka diphoofolo tse boloketsweng nama, tse tla rekiswa, hlapi dipolasing, dijalo tse kang poone le koro, le difate tse jallwang patsi. Matlotlo a phelang a iphetaphetang ke matlotlo a phelang a sebediswang ka phetapheto kapa ho ya ho ile ho feta selemo mosebetsing wa temo. Matlotlo a phelang a iphetaphetang ha se dihlahiswa tsa temo empa, ka ho le leng, a itswala. Mehlala ya mefuta ya diphoofolo e leng matlotlo a phelang a iphetaphetang a kenyelletsa thepa ya ho atisa (ho kenyelletswa hlapi le kgoho), diphoofolo tse hlahisang lebese, le dinku kapa diphoofolo tse ding tse sebedisetswang tlhahiso ya ulu. Mehlala ya mefuta ena ya dijalo tseo e leng matlotlo a phelang a iphetaphetang e kenyelletsa difate, dihlahla tsa morara, difatjana tse jaletsweng ditholwana, matokomane, sapa, rezini, lekgapetla le dihlahiswa tsa mahlaku le difate tse

hlahisang patsi ya mollo ha sefate sona se sala.

.39 Tsebahatso e laelwang ke temana ya .37 e tla nka sebopeho sa tlhaloso ya bongata. Tlhaloso ya bongata e ka felehetswa ka tlhaloso ya pale.

.40 Ha setheo se etsa ditsebahatso tse laelwang ke temana ya .37, se kgothaletswa hape ho bontsha phapang pakeng tsa matlotlo a phelang a hodileng le a sa holang, ka moo ho tshwanelehileng. Diphapang tsena di nehelana ka lesedi le ka thusang ho hlahloba nako ya phallo ya tjhelete ya kamoso le menyetla e lebelletsweng. Setheo se tsebahatsa motheo wa ho etsa diphapang tse jwalo.

.41 Matlotlo a phelang a hodileng ke a nang le dintlha tse ka kotulwang (bakeng sa matlotlo a phelang a felang ha a sebediswa) kapa a kgonang ho tshwarella ho dula a kotulwa (bakeng sa matlotlo a phelang a iphetaphetang.)

.42 Haeba a sa tsebahatswe sebakeng se seng leseding le phatlaladitsweng le dipehelo tsa tjhelete, setheo se tla hlalosa:

(a) sebopeho tsa mesebetsi e kenyang sehlopha ka seng sa matlotlo a phelang; le

(b) ditekanyo tseo e seng tsa tjhelete tsa bokaakang bo tshwarehang ba:

(i) sehlopha ka seng sa matlotlo a phelang pheletsong ya nako; le

(ii) sephetho sa tlhahiso ya temo hara nako.

.43 Setheo se tla tsebahatsa mekgwa le mehopolo e sebediswang ho fumana boleng bo kgotsofatsang bakeng sa sehlopha ka seng sa tlhahiso ya temo sebakeng sa kotulo ekasitana le sehlopha ka seng sa matlotlo a phelang.

.44 Setheo se tla tsebahatsa boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa tlhahiso ya temo e kotutsweng hara nako, e fumanweng sebakeng sa kotulo.

.45 Setheo se tla tsebahatsa:

(a) boteng ba bokalo ba nnete ba matlotlo a phelang ao bong ba ona bo thibetsweng, mme bokalo ba nnete ba matlotlo a phelang bo tetsweng e le tiiso bakeng sa mekitlane.

(b) mofuta le boholo ba dithibello tsa tshebediso kapa mothamo wa setheo wa ho rekisa matlotlo a phelang;

(c) bokalo ba maikemisetso bakeng sa ntshetsopele kapa kgapo ya matlotlo a phelang; le

(d) kotsi ya tjhelete ya mawa a tsamaiso a amang mesebetsi ya temo.

.46 Setheo se tla tlaleha ka kutlwano ya diphetoho ho bokalo ba nnete ba matlotlo a phelang pakeng tsa qalo le pheletso ya nako ya jwale. Kutlwano e

tla tshwanela ho kenyelletsa:

- ***(a) monyetla kapa tahlehelo e tswang diphetohong tsa boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso, e tsebahaditsweng ka thoko bakeng sa matlotlo a phelang a iphetaphetang le matlotlo a phelang a sa kgutleleng polokelong.***
- ***(b) dikeketso tse bakwang ke ditheko;***
- ***(c) keketso e bakwang ke matlotlo a hapuweng ka phapanyetsano e se nang poello e totobetseng;***
- ***(d) phokotso e amanang le dithekiso;***
- ***(e) phokotso e bakwang ke phatlalatso ka phapanyetsano e se nang poello e totobetseng;***
- ***(f) diphokotseho tse bakwang ke kotulo;***
- ***(g) diphokotso tse bakwang ke phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang kapa kgwebonyalano;***
- ***(h) dikeketso tse bakwang ke phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse tlasa bolaodi bo tshwanang, phetiso ya mesebetsi pakeng tsa ditheo tse seng tlasa bolaodi bo tshwanang kapa kgwebonyalano;***
- ***(i) diphapang tsa phapanyetsano ya nete tse bakwang ke phetolelo ya dipehelo tsa tlaleho ka tjhelete ho mofuta o fapaneng wa tjhelete wa tlaleho, le phetolelo ya mosebetsi wa naha e nngwe ho mofuta wa tjhelete wa tlaleho wa setheo; le***
- ***(j) diphetoho tse ding.***

.47 Boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso tsa letlotlo le phelang bo ka fetoha ka lebaka la diphetoho tse bonahalang le tsa ditheko marakeng. Tsebahatso e arohaneng ya diphetoho tse bonahalang le tsa ditheko e a thusa ha ho hlahlojwa mosebetsi wa jwale le kgonahalo ya kamoso, haholoholo ha ho na le saekele ya tlhahiso e fetang selemo. Maemong ao, setheo se kgothaletswa ho tsebahatsa, ho ya ka dihlopha le ka mekgwa e meng, bokalo ba diphetoho tsa boleng bo kgotsofatsang tlosa ditjeho tsa thekiso tse kenyeleditsweng ho keketseho kapa kgaello ka lebaka la diphetoho tse bonahalang le ka lebaka la diphetoho tsa ditheko. Lesedi lena ka kakaretso le sebediseha ka boleng bo ka tlase ha saekele ya tlhahiso e le ka tlase ho selemo (mohlala, ha o hodisa dikgoho kapa o hodisa dijalo tsa dijo tsa hoseng).

.48 Sephetho sa ntlafatso ya letlotlo le phelang ke sehlopha sa mefuta ya diphetoho tse bonahalang – kgolo, tshenyeho, tlhahiso, le ho tswala, phetoho ka nngwe e bonahala mme e ka lekanngwa. E nngwe le e nngwe ya diphetoho tsena tse bonahalang e na le kamano e otlolohileng le menyetla ya kamoso ya moruo kapa menyetla e lebelletsweng. Phetoho ya boleng bo kgotsofatsang ba letlotlo le

phelang ka lebaka la kotulo le yona ke phetoho e bonahalang.

.49 Mosebetsi wa temo o atisa ho angwa ke tlelaemete, mahloko le dikotsi tse ding tsa tlhaho. Haeba ketsahalo e ka ba teng e bakang lekeno kapa ditshenyehelo tse bonahalang, mofuta le bokalo ba tsena di a tsebahatswa ho latela Maemo a GRAP a Tlaleho ya Dipehelo tsa Tjhelete (Presentation of Financial Statements). Mehlala ya diketsahalo tse jwalo e kenyelletsa koduwa ya mahloko a kotsi, dikgohola, komello e matla le serame, le lewa la dikokwanyana.

Ditsebahatso tse eketsehileng tsa matlotlo a phelang moo boleng bo kgotsofatsang bo sa kgoneng ho lekanngwa ka tshepo

.50 Haeba setheo se lekanya matlotlo a phelang ka theko ya ona tlosa phokotso le ha e ka ba efe ya boleng e bokellaneng le ditahlehelo tsa bofokodi le ha e ka ba dife tse bokellaneng ka hobane boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo a phelang ha bo kgone ho lekanngwa/fumanwa (bona temana ya .32) pheletsong ya nako, setheo se tla tsebahatsa matlotlo ao a phelang.

(a) tlhaloso ya matlotlo a phelang;

(b) tlhaloso ya hore hobaneng boleng bo kgotsofatsang bo sa kgone ho lekanngwa ka tshepo;

(c) haeba ho kgoneha, letoto la ditekanyo tseo ho tsona boleng bo kgotsofatsang bo ka bang teng;

(d) mokgwa wa phokotso ya boleng o sebediswang;

(e) bophelo bo nang le molemo kapa sekgahla sa phokotso ya boleng se sebedisitsweng; le

(f) bokalo ba nnete bo akaretsang le phokotso ya boleng e bokellaneng (e akareditsweng le/ka ditahlehelo tsa bofokodi tse bokellaneng) qalong le pheletsong ya nako.

.51 Haeba, nakong ya jwale, setheo se lekanya matlotlo a phelang ka theko tlosa phokotso ya boleng le ha e ka ba efe e bokellaneng le ditahlehelo tsa bofokodi le ha e ka ba dife tse bokellaneng (bona temana ya .32), setheo se tla tsebahatsa monyetla kapa tahlehelo le ha e ka ba efe e ananetsweng ho thekiso ya matlotlo ao a phelang le kopanyo e laetsweng ke temana ya .46 e tla tsebahatsa bokalo bo amanang le matlotlo ao a phelang ka ho arohana. Ho feta moo, kopanyo e tla kenyelletsa bokalo bo latelang bo kenyeleditsweng ho keketseho kapa kgaello e amanang le matlotlo ao a phelang.

(a) ditahlehelo tsa bofokodi;

(b) pusetso ya ditahlehelo tsa bofokodi; le

(c) phokotso ya boleng.

.52 Haeba boleng bo kgotsofatsang ba matlotlo a phelang a lekantsweng nakong e fetileng ka theko tlosa phokotso ya boleng le ha e ka ba efe e bokellaneng le ditahlehelo tsa bofokodi le ha e ka ba dife tse bokellaneng di kgona ho lekanngwa ka tshepo nakong ya jwale, setheo se tla tsebahatsa bakeng sa matlotlo ao a phelang:

(a) tlhaloso ya matlotlo a phelang;

(b) tlhaloso ya hore hobaneng boleng bo kgotsofatsang bo kgonne ho lekanngwa ka tshepo; le

(c) sephetho sa phetoho.

.53 Diphumantsho tse sa tiiswang tsa nakwana di tla sebediswa ke ditheo ha ho amohelwa la pele Maemo ana a laetsweng (di)taelong. Diphumantsho tsa Maemo ana di lokela ho balwa hammoho le e nngwe le e nngwe ya ditaelo tse tshwanelehileng.

Ditokiso tsa Maemo a GRAP

.54 Ditemana tsa 07, .08, .19, .22, .23, .37, .38, .40, .45 le .46 di ile tsa lokiswa ka Dintlafatso tsa Maemo a GRAP tse phatlaladitsweng ka la 1 Mmesa 2012. Setheo se tla sebedisa ditokiso tsena ha se ntse se tswela pele.

.55 Ditokiso le ha e ka ba dife tsa Maemo a GRAP di tla sebediswa ka ho kgutlela morao ho latela Maemo a GRAP a Dipholisi tsa Tshupatlotlo, Diphetoho tsa Ditekanyo tsa Tshupatlotlo le Diphoso.

Letsatsi la ho qala

Kamohelo e qalang ya Maemo a GRAP

.56 Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa Maemo a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka letsatsi, kapa kamora lona, le tla bewa ke Letona la tsa Ditjhelete molawaneng o tla phatlalatswa ho latela karolo ya 91(1)(b) ya Molao wa Taolo ya Tjhelete ya Setjhaba, Molao wa 1 wa 1999 jwalo ka ha o lokisitswe.

Ditheo tse seng di sebedisa Maemo a GRAP

.57 Setheo se tla tshwanela ho phethahatsa ditokiso tsa Maemo ana a GRAP bakeng sa dipehelo tsa tjhelete tsa selemo tse akaretsang dinako tse qalang ka 1 Mmesa 2013 kapa kamora letsatsi leo. Phethahatso e potlakiswang e a kgothaletswa. Haeba setheo se sebedisa Maemo ana bakeng sa nako e

qalang pele ho 1 Mmesa 2013, se tla tsebahatsa ntlha eo.

Kgulo ya Maemo a GRAP a Tsa Temo (2006)

.58 Maemo ana ke a boemo bo fetang ba Maemo a GRAP a Tsa Temo a phatlaladitsweng ka 2006.

Papiso le Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Tsa Temo (Tshitwe 2009)

Maemo a GRAP a Tsa Temo (GRAP 27) a nkuwe haholoholo ho Maemo a Matjhaba a Tshupatlotlo Ditheong tsa Bohle a Tsa Temo (IPSAS 27). Diphapang tse kgolo pakeng tsa GRAP 27 le IPSAS 27 di ka mokgwa o latelang:

- Kakaretso ya GRAP 27 e fapane le ya IPSAS 27 ka hobane dikgwebo tsa mmuso di hlaloswa ka mokgwa o fapaneng.
- IPSAS 27 e hlalosa boleng ba masalla a matlotlo ohle kamora ho tlosa mekitlane yohle eo e leng "matlotlo/ekwiti ya nete" ha ka ho le leng GRAP 27 e bua ka "matlotlo a nete".
- Diphumantsho tse sa tiiswang tsa nakwana tsa Maemo a GRAP ho sejetswa ka tsona ka mokgwa o fapaneng le wa ho IPSAS 26.
- Sehlomathiso sa IPSAS 27 ha se a kenyelletswa ho GRAP 27 ka ha se sa tshwaneleha ho lekala la bohle la Aforikaborwa.